

документ обсягом понад 40 сторінок, котрий містить докладний перелік конкретних завдань для різних органів державної влади, які необхідно виконати. Для його належної реалізації було створено Координаційний центр у складі керівників 16 ключових міністерств і відомств, відповідальних за виконання завдань Нацплану. Завдяки активній роботі Координаційного центру, підтримці Президента та Верховної Ради України протягом року було фактично виконано близько 80–85 відсотків законотворчої роботи, необхідної для скасування візового режиму з країнами ЄС.

– Чи можливе створення ЗВТ із ЄС до підписання Угоди про асоціацію? Чи обговорюється це питання на двосторонньому рівні?

– Як мені відомо, сторони вивчають можливість застосування окремих положень Угоди про асоціацію (у тому числі й щодо ЗВТ) до завершення процесу ратифікації документа. Адже час, необхідний для ратифікації угоди, не має стримувати практичне співробітництво. Крім того, введення в дію положень угоди про ЗВТ та співробітництво в гуманітарній сфері було б вигідне обом сторонам. У цих питаннях відсутня політика, і вони насамперед відкривають можливості для міжлюдської кооперації. Тому доцільно було б віднайти правові механізми для якнайшвидшого введення в дію положень угоди, що регулюють ці питання. Проте юристи профільних міністерств разом із правниками Єврокомісії мають досконало вивчити всі правові аспекти таких дій.

– Яке значення має цей документ для зовнішньої політики нашої держави? Чи можна оцінювати його як черговий крок у напрямі набуття Україною європейської ідентичності?

– Значення угоди важко переоцінити, тому що вона, по суті, є «ключем від дверей» до ЄС. І якщо останні 5–6 років точаться дискусії про те, «чи відчиняться двері ЄС для України», після підписання документа ми точно отримаємо «ключ», який дасть можливість самостійно «відчиняти ці двері».

Підписання угоди не буде «черговим кроком» у напрямі набуття Україною європейської ідентичності. Це стане її безпосереднім підтвердженням.

– Дякую вам за інтерв'ю.

9

Мабуть, одразу після завершення Другої світової війни (а занурившись у світову історію, можна сказати, що й раніше) Близькосхідний регіон став ареною жорстоких воєнних дій і, що не менш важливо, напруженого геополітичного протистояння. Проте якщо в минулому столітті увагу суперпотуг привертала стратегічні торговельні шляхи та військові плацдарми, а також чимала енергозабезпеченість цих територій, то з початком американського хрестового походу проти тероризму після подій 11 вересня 2001 року все перелічене доповнилося ще й своєрідним каталізатором активних дій – цивілізаційно-культурно-релігійним чинником.

Юлія КЕДРОВСЬКА

Іранська дилема.

Чи взаємодіють реагенти «уран» і «нафта»?

І якщо раніше він стосувався лише арабо-ізраїльської ворожнечі, то після включення до так званої осі зла спочатку Іраку, а потім і Ірану чинником релігійного фанатизму та пов'язаної з ним терористичної «навали» почали відверто спекулювати. Адже ані США, ані їхні західні союзники не могли стерпіти нафтової залежності від «другорядних» часто-густо авторитарних режимів Перської затоки, котрі, до того ж, почали досить удало застосовувати свій «вуглеводневий вплив», змінюючи цінові показники чорного зо-

лота на світовому ринку на власний розсуд. Енергетична незалежність, небажання «йти в ногу» із зовнішньою політикою США, до того ж авторитарне правління Саддама Хусейна кинули до військової машини Сполучених Штатів і їхніх європейських союзників по НАТО Афганістан та Ірак. Потім за свою політику поплатилася Лівія. На черзі ж – Північна Корея та Іран, котрий, за версією МАГАТЕ, з 2003 року розробляє ядерну зброю й нині має все необхідне для її створення. Тож, певно, не бажаючи повторити ситуацію

2006 року на Корейському півострові (коли КНДР усе-таки випробувала ядерну зброю, ставши ще одним неофіційним членом світового ядерного клубу), США та їхні союзники прагнуть запобігти народженню зброї масового знищення (ЗМЗ) в Ірані, придушуючи Тегеран економічно, психологічно, а якщо виникне потреба, – й військово.

Останнє стало очевидним після проведення іранських військово-морських навчань «Velayat-90» (24 грудня 2011-го – 2 січня 2012 року), коли, підвівши додатковий військо-

вий контингент до іранських територіальних вод і наклавши ембарго на експорт нафти Тегераном, США, Велика Британія та Канада замість того, аби спочивати на лаврах після безумовної «економічної» капітуляції Тегерана, отримали у відповідь погрозу перекриття Іраном важливої для транспортування енергоносіїв регіону Ормузької протоки, котра з'єднує Перську й Оманську затоки, пропускаючи основний об'єм (близько 40%) нафти та скрапленого газу, що танкерами доставляється до акваторії Індійського океану, а потім – до країн Південно-Східної Азії чи ЄС. У принципі, Іран дозволяє іноземним суднам використовувати свої територіальні води на знак доброї волі та відповідно до частини III Конвенції ООН з морського права 1982 року (яку, до речі, навіть не ратифікував). Це забезпечує кораблям вільний прохід Ормузькою протокою та іншими подібними водними артеріями на основі швидкісної і послідовної навігації між відкритими портами і відкритим морем. Причому Іран, підкреслює, не зобов'язаний це робити. Іранський меджліс (парламент) навіть розглядає закон, що передбачає заборону будь-яким іноземним військовим кораблям використовувати іранські територіальні води в Ормузькій протоці без дозволу Ірану. У разі схвального голосування на світ чекає неминуче зростання цін на нафту, що в умовах кризи долара та економічної стагнації ЄС може призвести до вкрай небезпечних наслідків для всіх країн Заходу. Тому вже нині інші, так би мовити, «прозахідні» країни Перської затоки, як-от ОАЕ чи Саудівська Аравія, намагаються спланувати власні нафтові поставки в обхід Ормузької протоки. Проте до початку використання таких альтернативних шляхів транспортування вуглеводнів країни Європи залишаються в пастці «нафтового голоду». Й особливо Греція, Італія, Іспанія та Нідерланди, котрі є найбільшими споживачами іранської нафти в регіоні.

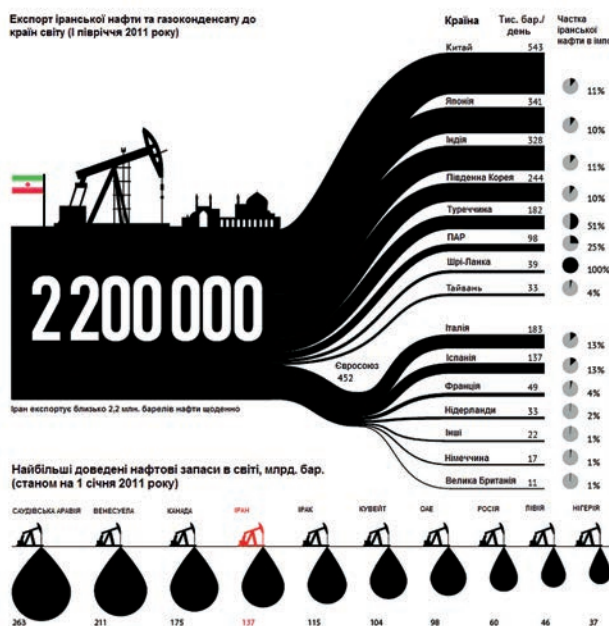
Відповідно, спостерігаємо за розбіжностями у стратегічному плануванні союзників по НАТО. США, підтримувані Великою Британією та Канадою, котрі, у принципі, не залежать від іранських поставок нафти, дедалі жорсткіше наполягають на можливості воєнного втручання в разі перекриття Іраном Ормузької протоки. Більше того, новий пакет санкцій, запроваджених щодо Ірану 23 січня 2012 року, стосується

ся вже не тільки нафтохімічного та енергетичного секторів, а й економіки держави загалом: так, Сполучені Штати підозрюють Іран у відмиванні грошей, а Велика Британія й Канада оголосили про припинення трансакцій між своїми фінансовими установами та банками Ірану. Однак у разі розгортання воєнної кампа-

ливо, й Італію чи Іспанію), сильніші гравці ЄС (наприклад, Франція чи Німеччина) не бажають обтяжувати власні економіки ще й війною в Ірані, в котрій, за всіма прогнозами, не може бути легкої перемоги (чи, можливо, й перемоги взагалі). Хоча, завбачливо намагаючись переорієнтувати південні країни ЄС на закупівлю нафти з території уже дружньої Заходу Лівії (де, як відомо, основні концесії під час недавньої воєнної кампанії отримала саме Франція), Брюссель погрожує якимись попередніми санкціями, залишаючи для себе своєрідний простір для маневру як у межах Єврозону, так і в рамках альянсу.

Більше того, ще до січневих рішень ЄС Національна нафтова компанія Ірану (ННКІ) розіслала практично ідентичні за змістом листи на адресу своїх постійних клієнтів у європейських країнах, визначаючи пріоритет за ознакою обсягів закупівель. У посланнях містився заклик не дотримуватися «неадекватної і невивідної лінії блокування закупівель іранської нафти» й пропонувалося укласти з

Країни-покупці іранської нафти

нії постраждає інший союзник США – Японія, котра закуповує в Ірану до 10% експортованої нафти. А про це Вашингтон, мабуть, і не згадує. Звичайно, під тиском останнього Токіо скоротив імпорт іранської нафти на 40%, але цілковито відмовитися від нього не може з об'єктивних причин, бо потреби в чорному золоті на території країни зросли через зупинку атомних реакторів після аварії на «Фукусімі-1». Крім того, Японія побоюється, що відмова від імпорту іранської нафти надасть додатковий переваги Китаю та Індії, котрі посідають, відповідно, перше та четверте місця в списку імпортерів іранської нафти.

Хоча на відміну від Сполучених Штатів західноєвропейські союзники Японії, котрі входять до складу ЄС, самі перебуваючи в подібній ситуації, 23 січня завбачливо запровадили енергетичне ембарго проти Ірану «авансом» – з 1 липня 2012 року (з можливістю переглянути це рішення в разі якихось кон'юнктурних змін). Однак про ймовірність початку воєнної операції під егідою НАТО аж ніяк не йдеться: Європу надто «побила» економічна криза, до того ж – передовсім тих її акторів, що напружено залежать від імпортованих із Тегерана вуглеводнів. Не бажаючи ще глибше занурюватися в тенета економічних негараздів, рятуючи Грецію (а мож-

Тегераном довгострокові контракти, щоб довести ширість своїх намірів і готовність заради власних інтересів чинити опір тиску Вашингтона та Брюсселя. Депутати іранського парламенту, ще до проведення березневих виборів 2012 року, активно використовували тематику «нафтових санкцій» для підвищення власного рейтингу. Зокрема, оголосили, що підготують законопроект, відповідно до якого уряду Ірану буде заборонено продавати нафту країнам, які приєднуються до згаданих санкцій ЄС. І не дивно, що, ведучи подвійну геополітичну гру, європейці не тільки запропонували запровадити заборону на імпорт іранської нафти лише влітку 2012 року, а й протягом лютого-березня цього року активно відвідували меджліс (зокрема, Комісію з енергетики або Комісію з національної безпеки і зовнішньої політики іранського парламенту), аби обговорити «взаємодію в нафтовій галузі». А італійці взагалі, потерпаючи від частих внутрішньополітичних криз і фінансово-економічної нестабільності, вирішили не ризикувати хоча б енергетичною безпекою: за перші три місяці 2012 року між Римом і Тегераном нібито підписано кілька великих контрактів на

постачання сирої нафти. Хоча параметри угод не озвучуються, відомо, що італійці тепер володіють потенціалом викупувати нафтові квоти, які раніше були зарезервовані за греками та іспанцями.

По суті, на тлі американських передвиборних перипетій і бажання деяких лідерів ЄС отримати власні важелі впливу на континенті, залишивши фарватер зовнішньої політики США, цілком логічними видаються заяви про конструктивне завершення 14 квітня 2012 року переговорів у Стамбулі делегації Ірану з представниками «шістки» міжнародних посередників (США, Велика Британія, Франція, КНР і Росія як представники офіційного ядерного клубу + Німеччина) та заяви Високого представника ЄС із закордонних справ і політики безпеки Кетрін Ештон про визнання відповідно до Договору (1968 року) про нерозповсюдження ядерної зброї «законних і шанованих» прав Ірану на мирний атом. І це при тому, що, за оцінками експертів МАГАТЕ, Іран збагачує уран до 20% в обсягах, необхідних для виробництва палива за допомогою тегеранського дослідницького реактора та ще одного проєктованого реактора потужністю 10 МВт, хоча для роботи цих установок учені можуть користуватися паливом, збагаченим лише до 3,5%. Тож не дивно, що Вашингтон «проковтнув» і намір провести наступний етап переговорів з Іраном 23 травня 2012 року в Багдаді. По-перше, місце проведення переговорів обрано Тегераном (який наразі перебуває не в найкращому становищі). По-друге, Б. Обама в цьому разі поступився позиціями очолюваної ним супердержави, фактично визнавши претензії Тегерана на розширення його регіонального геополітичного впливу й введення до цього ареалу Іраку, який протягом довгих дев'яти років намагався всіляко «адаптувати» під шаблон власних союзників Вашингтон.

Хоча маємо ще й колективні домовленості всередині НАТО, котрі навряд чи хтось може скасувати. Адже розрекламована нова Стратегічна концепція альянсу, схвалена в листопаді 2010 року, спрямована виключно на співпрацю з Росією, котра, між іншим, воєнне втручання до Ірану аж ніяк не підтримує, наголошуючи на продовженні мирних переговорів та інспекцій МАГАТЕ без застосування сили. Відповідно, на майбутньому (20–21 травня 2012 року) саміті альянсу в Чикаго має бути перевірено дієвість нового формату співпраці, котрий і так уже зазнав чимало ударів через історію з розміщенням ЄвроПРО. До речі, черговий елемент РЛС розміщено на території Туреччини 1 січня 2012 року, однак він нібито має лише оборонний ха-

раактер. Але ж у НАТО точно знають, що весь ажітаж, створений навколо Ірану, не відверне пильного ока московських чиновників від чергового кроку альянсу на самих підступах до Росії. Тож остання, не оминаючи можливості підвищення попиту на власну нафту, все-таки стежить і за розгортанням ситуації навколо ЄвроПРО. Дивно тільки, що, домігши збудувати перший енергоблок Бушерської АЕС, Москва нині відверто заявляє, що Іран і КНДР становлять для неї ядерну загрозу. Те, що низка країн, які не декларують офіційно наявності атомної зброї, насправді входять до ядерного клубу, давно не є таємницею. То що ж сталося у випадку з Іраном? Певно, користуючись постійним підвищенням цін нафтового «кошика» ОПЕК (станом на квітень 2012 року вартість нафти становила 116,05 дол. США за барель порівняно із середньою ціною у 107,46 дол. у 2011 році), РФ намагається міцніше закріпитися на європейському ринку вуглеводнів. Будуючи альтернативні нафтопроводи та збільшуючи обсяги поставок до Європи, Москва може відкрито ризикнути своїми відносинами з Іраном, адже останній точно не відвернеться від свого «покровителя» в рамках «шістки», а от російське керівництво має постійно підтверджувати курс держави на підтримку глобальної стабільності й безпеки.

За дипломатичними виявами «незгоди» з можливістю початку воєнної кампанії проти Ірану криються й справжні геополітичні плани Китаю. Звісно, Пекін є найбільшим імпортером іранської нафти (закуповуючи близько 20% від загальноного експорту сировини), але навіть у разі перекриття Ормузької протоки своєї частки вуглеводнів його не позбавить ніхто. Проте й воєнні дії Китаю не на руку. І знову ж таки через його енергетичну залежність від Тегерана. А от постійно латентна стадія нагнітання ситуації Пекіну підходить якнайкраще, бо можна буде нарешті здійснити «захоплення» геополітичних позицій у ПСА, відтіснивши звідти США з їхньою новою Тихоокеанською стратегією стримування КНР.

Однак, розуміючи це, Тегеран застосує нові зовнішньополітичні тактики, аби досягти однієї мети – зберегти мережу багатосторонніх контактів із навколишнім світом на основі експорту власної нафтової сировини. Тож, розгадавши плани Пекіна, Іран майже миттєво переорієнтувався на його основного конкурента – Індію, обсяги нафтоторгівлі з якою лише протягом перших трьох місяців 2012 року зросли на 23% і становлять 433 тис. барелів на день. Більше того, Іран запропонував деяким азійським країнам купувати нафту на умовах шестимісячної від-

строчки (а от, наприклад, Саудівська Аравія не погоджується на термін, що перевищує всього один місяць) із дисконтом у межах 1,2–1,5 дол. США. У такий спосіб справді можна домогтися довгострокових контрактів, які сприятимуть тому, що азійські країни не шукатимуть альтернативних постачальників нафти, зокрема й через ОПЕК. Якщо така «операція» пройде вдало, цінові параметри нафтових угод із часом можна буде навіть повернути на вигідні Тегерану умови. Нині головне – «зачепити» клієнтів, умовивши їх не підтримувати санкції Вашингтона і Брюсселя.

Тож виходить, що різноманіття позицій великих гравців (й, зокрема, в межах НАТО) й, отже, альтернатива розпочинати чи ні воєнну операцію проти Ірану, найпевніше, сприяють неможливості останньої. Адже енергоресурси ніколи не будуть зайвими, та й геополітичний контроль територій також. Проте в разі остаточного економічного колапсу Євросоюзу через неспроможність утримати на плаву євро та, відповідно, економіки деяких країн великі західноєвропейські держави повністю втратять авторитет, перетворившись на заручника доларової політики США, ще довго не маючи права голосу в світовій політиці (зокрема, й у її військовій складовій у рамках НАТО). А Вашингтон має лише один вихід: залучити до воєнної операції проти Ірану Ізраїль, бо останній уже давно налаштований на її початок. Будучи неофіційним членом ядерного клубу, ця країна навряд чи захоче, щоб просто через сусідній кордон набагато потужніший супротивник міг застосувати в разі виникнення збройного конфлікту ту саму «панацею». Ситуація в регіоні ускладнюється й тим, що уряд Бін'яміна Нетаньяху не налаштований на переговори з Іраном і не виконуватиме його вимоги проголосити незалежність Палестинської держави.

Хоча наразі воєнні дії в регіоні малоімовірні. Оскільки «арабська весна» дестаблізувала ситуацію на Близькому Сході, Іран не може бути впевнений у підтримці держав-однодумців. У свою чергу, США, Росія та Китай 2012 року переживатимуть зміну лідерів і тому не ризикнуть проводити масштабні воєнні кампанії. А економічна ситуація в світі, котрий стоїть на порозі другого етапу рецесії, не сприяє військовій активності й інших країн Заходу. По суті, багатоаспектна ситуація, що склалася навколо Ірану, дасть, напевно, цій державі можливість ствердитися як регіональному лідеру й протистояти намірам США та їхніх партнерів по коаліції. Хоча останні, найімовірніше, не полишатимуть прагнень контролю над енергетично перспективними територіями.